

2020

Turizm Sektör Raporu

www.vantso.org.tr

vantso@vantso.org.tr

VAN

Van ve çevresi, coğrafya bakımından önemli bir konumu olduğu için çok eski dönemlerden beri yerleşim alanı olmuş, birçok uygarlığın izlerini üzerinde barındırmıştır. M.Ö. 4000'li yıllara kadar uzanan tarihiyle Van; Bizanslılar, Selçuklular, İlhanlılar, Hurriler, Urartular, Medler, Persler, Partlar, Sasaniler, Karakoyunlular, Akkoyunlular, Safeviler ve Osmanlılar gibi önemli uygarlıklara uzun yıllar yurtluk etmiştir. Van Gölü, Akdamar Kilisesi, 'kaleler kenti' olarak anılmasını sağlayan kaleleri, dünyaca ünlü kedisi ve pek çok turizm aktivitesine olanak veren coğrafyası ile Doğu'nun önemli bir turizm merkezidir.

19.069 km karelik yüzölçümü ile Türkiye topraklarınının %2,5' ine sahip olan Van da Türkiye nüfusunun %1.37'sine tekabül eden 1.149.342 kişi yaşamaktadır. Bahçesaray, Başkale, Çaldıran, Çatak, Edremit, Erciş, Gevaş, Gürpınar, Muradiye, Özalp, Saray, İpek Yolu, Tuşba olmak üzere 14 ilçeden oluşur.

TARİHİ DOKU

Van ve çevresi eski çağlardan beri devingen bir bölgedir. En eski Türkmen yerleşim alanlarından olan şehir değişik zamanlarda çeşitli etnik grupları barındırmıştır. Van ilinin adının nereden geldiği kesin olarak bilinmemektedir. İlde adı bilinen en eski yerleşme, uzun yıllar Urartuların başkenti olan Tuşpa'dır. Yörenin en eski adı yine Urartular döneminden kalmaz. M.Ö. 9. Yüzyıldan sonra bölge Urartu yazılı belgelerinde Biaina/Biane ülkesi, Asur kaynaklarında ise Nairi olarak geçmektedir. Tuşpa'nın başkent olarak kurulması I. Sarduri zamanında M.Ö. 9. yüzyıldadır. Van Kalesi Höyüğü'ndeki arkeolojik çalışmalar kent geçmişinin M.Ö. 3000'lere, Eski Tunç Çağı'na kadar gittiğini göstermiştir. M.Ö. 7. yüzyılda II. Rusa döneminde Urartu idare merkezi Rusahinili (Toprakkale) yapılmışsa da Urartu kralları "Tuşpa'nın Efendisi" unvanını gurur duyarak kullanmışlardır. M.Ö. 6. yüzyıl başlarında, İskit ve Med akınları, Urartu Krallığı'nın ve Tuşpa'nın sonunun gelmesine neden olmuştur. Eski Tunç'tan I. Dünya Savaşı sonuna kadar kesintisiz olarak yerleşime sahne olan kentte Hurriler, Urartular, Medler, Persler, Parthlar, Bizanslılar, Sasaniler, Selçuklular, Karakoyunlu ve Akkoyunlu Türkmenleri, Safeviler ve Osmanlıların izleri görülür. Osmanlılar döneminde Eyalet statüsü kazanmış olan Van'da o dönemde önemli gelişmeler olmuştur. Birinci Dünya Savaşı sırasında Ruslar tarafından işgal edilen Van ve çevresi 2 Nisan 1918'de işgalden kurtarılmıştır. İşgalden kurtulduktan sonra "Bağlar mevki" denilen bugünkü yerinde yeniden kurulmuştur. 1923 yılında il olan Van şehri gelişerek çağdaş bir kent olmuştur.

ALTERNATİF TURİZM İMKÂN LARI

KÜLTÜR TURİZMİ

Tarih öncesi dönem ile İslam ve Hıristiyan kültürünün örneklerini oluşturan tarihi eserler açısından ilimiz son derece zengindir. Urartu döneminde yapılan Van Kalesi, Çavuştepe Kalesi, Anzaf Kaleleri, Yoncatepe Nekropolü ve Ayanis Kalesi ile Hıristiyan kültürünün örneklerinden olan Akdamar Kilisesi, Bartholomeus Kilisesi, Yedi Kilise, Lim Manastır Kilisesi, Ctouts Manastır Kilisesi ve S.Thomas Manastır Kilisesi başta olmak üzere birçok kilise kısmen harap bir vaziyette olmalarına rağmen, ziyaretçilerin en çok uğradıkları yerlerin başında gelmektedir. Kiliselerin ise çoğu harap vaziyettedir. En sağlam olarak günümüze gelebilenler; Akdamar Kilisesi ve Ctouts Manastır Kilisesi'dir ki, bunlarından Akdamar Kilisesi restore edilmiş ve Anıt Müze olarak hizmete açılmıştır.

İslam medeniyetinin ürünlerinden olan Hüsrev Paşa Külliyesi, Ulu Cami, Halime Hatun Kümbeti, Gevaş Selçuklu Mezarlığı, Süleyman Han Cami, Kaya Çelebi Cami, İkiz Kümbetler, Hoşap Kalesi ile bunların dışında birçok eser günümüze kadar gelmişlerdir. İlimizdeki farklı kültürleri yansıtan bu eserlerden; Hoşap Kalesi, Yoncatepe Nekropolü ve Ayanis Kalesi'nde kazı çalışmaları halen devam etmektedir.

DOĞA TURİZMİ

Muradiye Şelalesi, Ganisipi Şelalesi, Başkale Peribacaları, Başkale Travertenleri, Keşiş Gölü, Süphan Dağı, İnci Kefali üreme göçü, florası ve Van Gölü, ilimizin başlıca doğal güzelliklerini oluşturmaktadır.

Van Gölü, teknelerle yapılacak turlar ve su sporları için elverişli bir konumdayken bundan yararlanılamamaktadır. Doğal güzelliklerimiz ne yazık ki korunamamış, insanlar tarafından kirlenmiştir. Van Gölü'nde, kirlilik had safhaya ulaşmıştır. Ayrıca göl sularının yükselmesi ve karayolunun hemen sahil Şeridine yapılmış olması nedeniyle, kumsal alanlar azalmıştır. Şu anda Van Gölü'nde yüzelebilecek alanlar şehir merkezine 30 km mesafedeki Amik, Ayanıs, Mollakasım ve Alaköy kıyılarıdır. Muradiye şelalesi ve Ganisipi şelalesi etrafında peyzaj düzenlemeleri ile tesislerin yapılmaması ne yazık ki bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır.

KIŞ TURİZMİ

Kış turizmi açısından ilimizde Merkez Kurubaş Köyü ile Gevaş Abalıköy yakınlarında bulunan yerler kayak yapılan alanlardır. Van Şehir merkezine 40 km mesafedeki Gevaş Abalıköy yakınlarındaki yer; karın kalma süresi, kar kalitesi, coğrafi konum açısından kayak yapmaya elverişlidir. Ancak burası hizmetlerin sağlanacağı tesislerden yoksundur.

SPOR TURİZMİ

Yamaç paraşütü, doğa yürüyüşü, kayak ve dağcılık gibi sporlar için elverişli alanlar olmasına rağmen bunlar kısmi olarak yapılmaktadır.

Van Gölü, su sporlarının yapılabilmesi açısından son derece yeterli koşulları taşımaktadır. Yelken, kürek, kano, sörf ve su kayağı gibi çeşitli branşlarda su sporu yapılabilecek koşulları bulunduran Van Gölü'nde turizm amaçlı faaliyetler şu anda kısmi olarak yapılmaktadır.

VAN GÖLÜ

Van Gölü veya yöresel adıyla Van Denizi, Tatvan ilçesi sınırları içerisinde bulunan Nemrut volkanik dağının patlaması sonucu oluşan kraterde biriken suların oluşturduğu varsayılan volkanik bir göldür. Çok sayıda koyu bulunan Van Gölü'nün yüzölçümü 3.713 km²'dir. Van Gölü hem tatlı su hem de deniz ekosistemlerinden farklı bir sucul ekosistemidir. Suları tuzlu ve sodalıdır. Göl suyu tuzluluk oranı %019, pH'sı ise 9.8 dir. Göl su seviyesi iklime bağlı olarak yükselip, düşmektedir. Ancak ortalama olarak denizden yüksekliği 1646 metredir. Gölün ortalama derinliği 171 m, en derin yeri ise, 451 metredir. Gölün doğu bölümünde dört ada vardır. Bunlar; Akdamar, Çarpanak, Adır ve Kuş adalarıdır. Adalar tarihi ve turistik özelliğe sahiptir ve 1990 yılında Arkeolojik Sit Alanı ilan edilmişlerdir.

Van Gölü dünyanın en büyük sodalı gölüdür ayrıca Türkiye'de bulunan en büyük göldür. Gölün tuzlu-sodali suları, biyolojik çeşitliliği sınırlamaktadır. Gölde bilinen 103 tür fitoplankton, 36 tür zooplankton ve tek bir tür balık inci kefalı, (*Chalcalburnus tarichi*) yaşamaktadır. Göl alanı karadan 430 km.dir. Yöre halkına göre gölde bir canavar yaşamaktadır. Söylentiyi çıkaranların amaçlarının bölgeye turist çekmek olduğu söylene de, söylentileri araştırmak amacıyla bölgede pek çok bilimsel araştırma ekibi çalışmalar yapmıştır. İstanbul-Tahran demiryolu hatlarını da bağlamaktadır. Türkiye ve İran'a bağlanan demir yolu 1970 lerde yapılmıştır.

SAĞLIK TURİZMİ

Mevcut hastaneleri nedeniyle ilimiz, Van Gölü Havzası içerisinde bir merkez konumundadır. Bu sebeple çevre illerden ilimize sağlık nedenlerinden dolayı birçok kişi gelmektedir.

Erciş ilçe merkezine 20 km uzaklıktaki Doğancı Kaplıcası bu yıl yapılan onarımlar sonucunda hizmetine devam etmektedir. Ancak peyzaj düzenlemeleri ve mevcut tesisler yetersiz kalmaktadır.

Başkale Elbak Vadisi ve Başkale Karasu Havzası, termal kaynakları olmasına rağmen işletilememektedir.

İNANÇ TURİZMİ

İnsanların devamlı ikamet ettikleri, çalıştıkları ve her zamanki olağan ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışına, dini inançlarını gerçekleştirmek üzere inanç çekim merkezlerini görmek amacıyla yaptıkları turistik amaçlı gezilerin turizm olgusu içerisinde değerlendirilmesi İnanç Turizmi olarak tanımlanabilmektedir.

Dinlerin ortaya çıkışından itibaren dini otoritelerin emirleri doğrultusunda kutsal yerlerin ziyareti kişisel tercihlerin ötesine geçmiştir. Bunun sonucu olarak kutsal yerler yüz binlerce kişiye ev sahipliği yapmış ve kitlesel bir hareket olarak kendisini göstermiştir. Temelini dini inançların tatmininden alan inanç turizmi; dünya barışının ve kültürlerarası iletişimin gelişmesinde de önemli rol oynamaktadır. Aynı dine mensup fakat dünyanın farklı bölgelerinde yaşayan insanlar, dinlerinin kutsal mekânlarında bir araya gelerek dini inançlarını paylaşmanın yanı sıra birbirleriyle ve aynı dine mensup olsun veya olmasın yerel halka sosyal ve kültürel anlamda bir etkileşim içerisine girerler. Bu noktada inanç turizmi; farklılıkların ve çeşitliliklerin ortaya çıkmasına ve bunlara dinsel hoşgörü, saygı, sevgi ve anlayışla bakılmasına katkı sağlayan evrensel bir kurum niteliğine sahiptir. Çağımızda üç büyük dinin buluşma yeri olan Anadolu, farklı inançların ve medeniyetlerin buluştuğu bir coğrafya üzerinde yer almaktadır. Bu özelliği ile Türkiye'de inanç turizmindeki mevsimsel özellik (dini tören ve anma günleri) tüm yıla yayılma özelliği gösterir.

Ülkemiz birçok farklı tarihi ve kültürel değerlerin bir arada bulunabildiği ender ülkelerden biridir. Tarih boyunca pek çok medeniyet bu topraklarda uyum içinde yaşamış ve günümüze zengin ve renkli bir miras bırakmıştır. Ülkemizin sahip olduğu tarihsel ve arkeolojik zenginlikler şüphesiz ki, diğer dinler açısından da son derece önem arz etmektedir. Türkiye, inanç turizmi açısından bir açık hava müzesi konumundadır.

İslam ve Hıristiyan inancına ait medeniyetlere ev sahipliği yapan ilimiz, inanç turizmi potansiyeli açısından önemli bir merkez konumundadır. Üzerinde barındırdığı; Hüsrevpaşa Camii, Akdamar Kilisesi, Kaya Çelebi Camii, Çarpanak Kilisesi gibi önemli eserler ziyaretçilerini beklemektedir.

SU SPORLARI

Akdamar, Adır, ve Reşadiye açıklarında sualtı dalışları yapmaya müsaittir. Edremit Jandarma Sahil Güvenlik ve Yüzüncü Yıl Üniversitesinde ekipler bulunmaktadır.

Bahçesaray ilçesi rafting sporu için potansiyel olarak müsaittir ve bu yörede zaman zaman bu spor gerçekleştirilmektedir.

Edremit, Gevaş ve merkez Çarpanak açıkları su kayağı spor için müsaittir.

KIŞ SPORLARI

Mükemmel kayak pisti ve kar kalitesi ile Türkiye'nin önde gelen Kayak merkezleri arasına girmeye aday Gevaş Abalıköy Kayak Merkezi merkeze 35 km uzaklıktadır. Kış sporlarını sevenler için tam bir cazibe merkezidir. Bölgenin en önemli kayak merkezinden biri olan Abalı Kayak Merkezi'ne gelen vatandaşlar bir yandan kayak yaparken, bir yandan da Artos Dağı'nda Yamaç Paraşütü izleme keyfini yaşayabiliyorlar.

SAĞLIK - KAPLICA TURİZMİ

Van bölgesi av hayvanları yönünden zengin olup, her mevsim avlanmak mümkündür. Başlıca av hayvanları arasında; keklik, ördek, toy, dağ keçisi, tavşan, domuz gibi hayvanlar gelmektedir. Balıkçılıkta son derece gelişmiştir.

KAMP TURİZMİ

Van Gölü çevresinde kamp kurmaya elverişli bir çok alan mevcut olup, bunlar arasında en güzel yerler, Edremit, Kadembastı, Amik, Mollakasım ve İşkirt 'tir. Ayrıca birçok resmi ve Belediye denetiminde olan özel kampinglerdir.

MİMARİ DOKU

VAN KALESİ (ANTİK TUŞPA)

Urartuların ilk başkentidir. Van Kalesi M. Ö. 9. yüzyılın ortalarında Urartu Kralı I. Sarduri tarafından yaptırılmıştır. Günümüze oldukça sağlam olarak ulaşan kalenin girişi kuzeybatıdadır. Girişin hemen batısında Sarduri Burcu (Madır Burcu) yer alır. Burada I. Sarduri tarafından Assur diliyle yazılmış Çivi yazılı kitabeler mevcuttur.

Kalenin kuzeybatı ucundan yukarıya çıkıldığında Urartu Kralı I. Argisti'nin mezar anıtı ve giriş kısmındaki duvarlarda çivi yazılı yıllıklar bulunmaktadır. Kalenin güney kesiminde Urartu krallarına ait mezar odaları yer almaktadır.

Güneyde eski Van şehrine ait kalıntılar vardır. Bunlardan Selçuklu Dönemine ait Ulu Camii ile Osmanlı Dönemine ait Kaya Çelebi ve Hüsrev Paşa Camileri dikkat çekici eserlerdir.

TOPRAKKALE (ANTİK RUSAHİNİLİ)

Urartular'ın ikinci başkenti olan Toprakkale II. Rusa tarafından Zimzim kayalıklarının üzerine kurulmuştur. Urartular zamanında buranın adı Rusahinili'dir. Rusahinili'nin anlamı Rusa'nın kurduğu kenttir. Rusahinili, milattan önce 735 yılında Asur Kralı III. Tiglat-Pileser'in Tuşpa'ya saldırısından sonra savunulması daha kolay olduğu için kurulmuştur. Bu yeni başkente su sağlamak için Van Ovası'nın doğusundaki Erek Dağı'nın doğusuna bir baraj yapmışlardır. Rusa Barajı adındaki bu baraj Urartu sulama sisteminin en gelişmiş örneğidir. Günümüze bu kentten Urartu Baştanrısı Haldi'ye ait bir tapınak, sur kalıntıları, saray ve su sarnıcı gelebilmiştir.

ÇAVUŞTEPE (ANTİK SARDURİHİNİLİ)

Van'ın 24 km. güneydoğusunda bulunan Çavuştepe Kalesi M.Ö. 764-735 yılları arasında hüküm süren Urartu Kralı II. Sarduri tarafından inşa ettirilmiştir. 1961 yılından beri Türk bilim adamlarınca kazı yapılan Çavuştepe'de; Aşağı ve Yukarı Kale, ortada ana giriş kapısı ile birleşmektedir. Doğuda bulunan Yukarı Kale'de büyük bir kaya platformu ve Urartu Baş Tanrısı Haldi'ye ait tapınak bulunmaktadır. Aşağı Kale' de çok sayıda atölye binaları, 4-5 m. yüksekliğinde taş surlar, saray, depo, mahzenler, Urartu Tanrısı İrmuşini'ye ait tapınak yer almaktadır.

HOŞAP KALESİ

Çavuştepe'nin 40 km. doğusundadır. 1643 yılında Osmanlılara bağlı Mahmudilerin Beyi Sarı Süleyman tarafından yaptırılmıştır. Kale aynı adı taşıyan Hoşap Suyu'nun sarp kayalıkları üzerinde yükselmektedir.

Kalenin batıya bakan girişi ve özgün kapısı bozulmadan günümüze ulaşabilmiştir. Kapının üstünden yapımı ile ilgili Farsça kitabe ve aslan kabartmaları yer almaktadır. Kale içindeki eski hamam, cami, medrese, çeşme, su sarnıcı, zindan ve odalarda geçmişin izlerini görmek mümkündür.

ANTİK KENTLER

BIANE (VAN) ANTİK KENTİ

Van'ın eskiçaağlara kadar inen çok eski bir tarihi bulunmaktadır. Özellikle Tilkitepe'de yapılan kazılarda ele geçen buluntular Kalkolitik Çağ'dan (MÖ.5500-3500) itibaren yörede sürekli bir yerleşim olduğunu göstermiştir. Ancak, bu buluntular Van bölgesi ile Mezopotamya kültürleri arasında yakın bir ilişki olduğunu da ortaya koymuştur. M.Ö.3000'de

Hurriler Van'da yaşamıştır. Doğu Anadolu'da yaşayan Hurriler burayı merkez konumuna getirmişlerdir. Hurrilerin Hititler tarafından yıkılmasından sonra Urartular yöreye hâkim olmuş ve Van 300 yıl Urartuların başkenti olmuştur. Bu arada İ.Sardur Van Kalesini kurmuş ve buraya Urartu dilinde Biane adı verilmiş, bu isim zamanla Van'a dönüşmüştür. Urartuların ileri bir kültür düzeyine eriştikleri; Van'da Tuşba, Çavuştepe ve Topraktepe'de günümüze ulaşan sulama, bağcılık ve mimari alandaki eserleri ile anlaşılmaktadır. MÖ. VI. yüzyılın başlarında Medler Urartu Devletini yıkmışlar, bunun ardından da Persler yöreye hâkim olmuştur. Büyük İskender'in Persleri yenmesinden sonra Makedonyalılar, ardından Seleukoslar burada hüküm sürmüştür.

MÖ. III. yüzyılda Van yöresi kısa bir süre Ptolemaiosların eline geçmiş bunu MÖ. 129'da Partlar, MÖ. 1.yüzyılda Ermeni krallarından Dikran'ın egemenliği izlemiştir. Van Partlar ile Romalılar arasında zaman zaman el değiştirmiş, MS. III. yüzyılda Romalılar Sasanilerle yöre için savaşmışlardır. Roma'nın ikiye ayrılmasından sonra Bizans yönetiminde kalan Van VII. yüzyılın ortalarında Arapların eline geçmiştir. IX. yüzyılda Saciler, X.yüzyılda Arap ve Ermeni çekişmelerine sahne olmuştur. Bu çekişmelerin ardından 1021'de Bizanslılar yeniden yöreye hakim olmuş ve Bizans'ın Vaspurakan Theması'nın sınırları içerisinde kalmıştır. Van ve yöresinde tarih öncesi devirlere ait kaya ve mağara resimleri de bulunmuştur. Tilkitepe ve Dil Kaya höyüklerinde bu dönemlere ait zengin buluntularla karşılaşmıştır.

ALNIUNU SU KANALLARI

Edremit'in güneyinde Alniunu Antik Kenti bulunmaktadır. Doğu Anadolu Bölgesi'nin kayalık alanında kurulan bu bölgeden kanallar geçirilerek sulama yapıldığı gibi Urartuların da önemli bir yerleşim yeridir. M.3000'de Hurriler burada yaşamıştır. Hurrilerin Hititler tarafından yıkılmasından sonra Urartular yöreye hâkim olmuştur. Bu dönemde Kadembasti'da Şamram Kanalının güneyindeki tepede, yerden yükseklığı 10-12 m. olan Kız Damı (Dev Damı) Mağarası içinde sütunlar, ocaklar, güneyden çıkış yolu oyulmuştur. Urartu Sulama (Menua-Şamram) kanalları, Urartulardan sonra Doğu Anadolu Bölgesinde, Urartuların yapmış olduğu kadar sulama kanalı, gller ve baraj yapılmamıştır. Bundan önemlisi 2800 yılından beri çalışan bu su tesislerinin benzerine, dünyanın hiçbir yerinde rastlanılmamaktadır. İlginç inşaa tekniğinin tarihsel gelişimi büyük bir önem taşımaktadır.

GEVAŞ (VOSTAN) ANTİK KENTİ

Tilkitepe'de yapılan kazılarda kalkolitik ağa (M..5500-3500) ait buluntular ele geçirilmiştir. Ayrıca Gevaş'ın kuzeyinde Van Gölü kıyısındaki Hişet kalesinin kalıntıları Urartular dönemine tarihlendirilmiştir. Bu bakımdan yörede ilk yerleşimin Urartular zamanında olduğu anlaşılmaktadır. Urartular bu yerleşime Vostan adını vermişlerdir. Sonraki yıllarda Selçukluların Vestan dediği bu sözcük zamanla Gevaş'a dnmştr.

KARAGÜNDÜZ HÖYÜĞÜ

Van il merkezinin 34 km kuzeydoğusunda, Erçek Buağı'nın 6 km kuzeyinde, Eski Karagündüz (Şarokonis) Köyü'nn olduğu yerededir. Van- zalp karayolu höyüğün 4,8 km güneydoğusundan geçmektedir. Yeni köy, su yükselmesinden dolayı höyüğün 2 km kuzeydoğusunda kurulmaktadır. Karagündüz Höyüğü'nde yapılan kazılarda ise Ortaçağ'dan Erken Transkafkasya dönemine kadar uzanan 7 yapı katının varlığı görülmüştür. En st iki tabaka Ortaçağ'a aittir ve 1. yapı katı sırasında tepenin üzeri mezarlık olarak kullanılmıştır. 2. yapı katının altında uzunca bir boşluğu izleyerek sırasıyla Geç Demir ağı gelir. 4.yapı katı ise birkaç evrelidir. Bunların en ilgini Urartu Krallığı dönemine ait olan 4. yapı katıdır. Urartu tabakasının altında Erken Demir ağı yani 5. yapı katı (bu tabaka nekropolle çağdaştır), arkasından 6. yapı katı (Orta-Son Tunç ağı), 7. yapı katı ise erken Transkafksasya dönemine aittir ve höyüğün en kalın tabakasıdır.

KALELER VE HARABELER

VAN KALESİ

Van Kalesi, Van il merkezi sınırları içerisinde olup, şehir Merkezine 5 km. mesafede bulunmaktadır. Urartu Kalelerinin en görkemlilerindedir. M.Ö. 9. yüzyılda Lutupri'nin oğlu 1.Sarduri tarafından yaptırılmıştır. Büyük bölümü ayakta kalan kalenin kuzeybatı ucunda bulunan ve Sardur burcu denilen taş bloklarla örülen yapının üzerinde 1.Sarduri'ye ait olan, Asur çivi yazısı ile yazılmış, bilinen en eski Urartu yazıtı vardır. Kalenin kuzey yamacında 2. Sarduri'nin Açık Hava Tapınağı (Analı-Kız) , kale içinde Menau ve Sarduri'ye ait mezar odaları, mağaralar, su sarnıçları ve çeşitli odalar vardır. Kalenin güneyinde ise eski şehrin kalıntıları bulunur. Ulu Cami, Hüsrev Paşa Cami, Kay Çelebi Cami, Hamamlar, Kümbetler ve çoğu tahrip olmuş eski evler, gezenleri tarihin yaprakları arasında seyahate çıkarır.

Hoşap Kalesi

Van il merkezine 60km. uzaklıkta, Gürpınar ilçesinde, Van-Hakkari karayolu üzerindeki Hoşap (Güzelsu)'da yer almaktadır. Dik bir kaya kütlesi üzerine kurulan kale, iç kale ile bunun kuzeyindeki dış kaleden oluşur. Gözetleme kulesi, surları, burçları, beden duvarları, mescit, fırın, zindan seyir köşkü, harem, selamlık ve orijinal demir kapı kanatları kalenin önemli yapılarıdır. Ayrıca kalenin güney tarafında Van Bölgesinin en eski Osmanlı Köprüsü bulunur.

Çavuştepe Kalesi

Van il merkezine 25 km. uzaklıkta, Gürpınar ilçesine bağlı Çavuştepe köyünde yer almaktadır. Bol Dağı silsilesinin batı ucuna kurulmuş olan kale; aşağı ve yukarı kalelerden oluşmaktadır. Kale, II. Sarduri tarafından M.Ö. 764-734 tarihleri arasında yaptırılmıştır. Kalelerde Haldi Tapınağı, açık hava tapınağı, surlar, depo, ahır, saray binaları, su sarnıçları, çivi yazısı bulunmaktadır.

Aşağı -Yukarı Anzaf Kaleleri

Van'ın 10 km. kuzeydoğusunda Van-Özalp karayolu yakınında yer almaktadır. Aşağı ve Yukarı Kalelerden oluşmaktadır. Her iki kalede surlar, kuleler, atölye, depo, saray yapısı, kitabe bulunmaktadır.

Ağartı Kalesi

Van Gölü' nün doğu kıyısında kurulan kale iyi korunarak günümüze kadar gelen sur duvarları andezit taş bloklarla örülmüştür..

Kef Kalesi

Urartu'ların önemli merkezlerinden biridir. Kalede çok odalı bir saray, hayvan ve bitki rölyefleri vardır.

Ayanıs Kalesi

Van'a 35 km. mesafedeki Ayanıs köyündedir. Argiştî'nin oğlu Rusa tarafından M.Ö. 645-643 tarihleri arasında yaptırılmıştır. Urartu tarihinin son safhalarının aydınlatılması açısından çok önemlidir. Van Gölü sahiline yakın bir alanda kuruludur.

Tilkitepe Harabeleri

Tilkitepe Harabeleri haritası Van ili içinde yer almaktadır, coğrafi konum olarak ise; enlem: 38.417 ve boylam: 43.317 koordinatlarındadır.

Kale Harabesi Pizan

Kale Harabesi Pizan haritası Van ili içinde yer almaktadır, coğrafi konum olarak ise; enlem: 37.951 ve boylam: 43.948 koordinatlarındadır.

DİNİ MİMARİ

VAN ULU CAMİ

Eski Van şehrinde Tebriz Kapı ile İskele Kapı arasında yer almaktadır. Bugün oldukça harap olan yapıyı, 1913'deki W. Bachman'ın fotoğraf ve çizimleri ile 1970-1971 sezonlarında Prof. Dr. Oktay Aslanapa'nın yapmış olduğu kazılarda elde edilen buluntularla tanımak mümkün olmuştur. O. Aslanapa'nın Cami'yi 14. yüzyıl başlarına tarihlendirmesine karşın, tarihi sürece ve yapı hususiyetlerine baktığımızda Selçuklu devrinde yapılmış olduğu anlaşılmaktadır. Günümüze ulaşmasa bile, aslında, süsleme ve mimari özellikleri bakımından oldukça hususiyetli iç mekâna sahip olduğu, eski resimlerden anlaşılmaktadır. Süslemeler, iç mekan duvarlarında, mihrap ve dış cephedeki taç kapıda yoğunlaşmıştır. Tuğla ve alçıdan yapılmış süslemeler geometrik, bitkisel ve yazı örneklerinden oluşmaktadır.

Abbas Ağa Camii

Eski Van'ın kuzeybatı tarafında, Horhor Camii ile Ulu Cami arasında yer almaktadır. Kitabesi bulunmadığından kim tarafından ve hangi tarihte yaptırıldığı kesin olarak bilinmemektedir. Ancak mimari durumuna bakarak XVIII-XIX. Yüzyıllara tarihlendirilmektedir. Enine dikdörtgen planlı caminin duvarları sağlam olup, üst örtüsü yıkılmıştır. Duvarlar altta taş, üstte kerpiçle yapılmıştır. Harime kuzey cephenin ortasına açılmış bir kapıdan girilmektedir. Giriş ekseninde, kible duvarının ortasına yerleştirilmiş yarım daire planlı bir niş şeklinde mihrap bulunmaktadır.

Gevaş İzzeddin Şir Camii

Cami, Gevaş'ın Hişet Mahallesi'nde bulunmaktadır. Üzerinde inşasına ilişkin herhangi bir kitabe bulunmamasına rağmen Van ve Hakkari Hakimi İzzettin Şir tarafından yaptırıldığı kabul edilmektedir. Genel olarak XIV-XV yüzyıllara tarihlendirilmektedir. Yapı kare planlı bir cami ile bunun kuzey duvarına bitişik medreseden oluşmaktadır. Cami mihrap önü Kubbeli ve iki sahnalıdır. Kubbe duvarının ortasında beş kenarlı mihrap nişi yer almaktadır. Yapıda düzgün kesme taş malzeme kullanılmıştır. Batı cephenin ortasındaki minare, günümüzde eklenmiştir.

Kızıl Minareli Camii

Eski Van'ın doğusunda Tebrizkapı mahallesinde bulunmaktadır. Sinaniye Cami veya Tebriz Kapısı Camii olarak da adlandırılmaktadır. Bugünkü caminin minaresi Selçuklu döneminden, cami kısmı ise, Osmanlı devrinden kalmadır. Üzerinde kitabe bulunmadığından hangi tarihte yapıldığı belli değildir. Selçuklu devrinden kalma minare kare kaide üzerinde silindirik gövdeli olarak yükselmektedir. Kaide kısmı kesme taş, gövde kısmı tuğladan yapılmıştır.

Hüsrev Paşa Cami

Eski Van'ın Ortakapı Mahallesi'nde bulunmaktadır. Cami medrese, türbe ve imaretten oluşan bir külliye içerisinde yer almaktadır. Cami giriş kapısı üzerindeki kitabesine göre, Van Beylerbeyi Köse Hüsrevpaşa tarafından 1567 tarihinde yaptırılmıştır. Mimar Sinan'ın eserleri arasında sayılmaktadır. Cami ve çevresinde Prof. Dr. A. Uluçam kazı ve restorasyon çalışmalarını yürütmüştür. Harim, kalın duvarlar üzerine kubbeyle örtülmüştür. Yapının duvarlarında kesme taş, tromp ve kubbede tuğla malzeme kullanılmıştır.

Kaya Çelebi Camii

Eski Van'ın Ortakapı Mahallesi'nde surlara yakın bir yerde bulunmaktadır. Vakfiyesine göre Kaya Çelebi Zade Koçi Bey tarafından 1660 tarihinde yapımına başlanmış, ancak Koçi Bey'in idam edilmesi üzerine 1663 yılında, Cem Dedemoğlu Mehmet Bey tamamlatmıştır. 1993 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün yapmış olduğu onarımlardan sonra, ibadete açılmıştır. Cami, kare planlı ve tek kubbeli harim ile kuzeyindeki beş gözlü son cemaat yerinden oluşmaktadır. Kuzey batı köşede minaresi bulunmaktadır. İki renkli kesme taşlarla inşa edilmiş olan caminin cepheleri, değişik formlarda pencerelerle hareketlendirilmiştir.

Hamurkesen Camii

Gürpınar İlçesi'ne bağlı, Hamurkesen Köyü'nün içerisinde, kalenin doğu tarafında yer almaktadır. Giriş kapısı üzerindeki kitabesine göre, Seyyid Muhammed tarafından 1122 (1710) tarihinde yaptırılmıştır. Kare planlı, tek kubbeli bir harimden oluşmaktadır. Yıkılan kubbesi son yıllarda Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yeniden yaptırılmıştır. Düzgün kesme taş malzeme kullanılan yapıda sadece kuzey cephe taç kapıyla hareketlendirilmiştir.

Süleyman Han Camii

Van Kalesi'nin üst kesiminde, yukarı stadelin batısında yer almaktadır. E.Çelebi'ye dayanarak K. Sultan Süleyman tarafından 1534 yılında tamir ettirildiği kabul edilmektedir. Minaresi Osmanlı'nın yöreye hâkimiyetini gösteren sembol bir yapıdır. Cami, kare planlı olup, üzeri düz toprak dam örtülüdür. 1987-88 sezonunda Prof. Dr. Taner Tarhan tarafından kazılarak harimi ortaya çıkarılmıştır. Van Kalesi'nin silüetini etkileyen önemli kalıntılardan birisidir.

Horhor Camii

Eski Van'ın Horhor bahçelerine yakın bir yerde yer almaktadır. Kitabesi ve vakfiyesi bulunmadığından hangi tarihte ve kim tarafından yaptırıldığı bilinmemektedir. Mimari özelliklerine bakarak XVIII. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Cami enine dikdörtgen planlı olup, güney ve doğu duvarları günümüze ulaşmıştır. Kible duvarının ortasına yerleştirilmiş caminin taş mihrabı önemlidir. Dışa taşınılı mihrap, dikdörtgen görünüşlü, istiridye yivli kavsara ile sonlanan beş kenarlı niş şeklindedir. Mukarnaslı bir tepeliği bulunmaktadır. Üzerinde kök boyalarla yapılmış kalem işi süslemeler mevcuttur.

TARİHİ KİLİSELER

AKDAMAR KİLİSESİ

Gevaş İlçesi'nin sınırları dâhilindeki Akdamar Adası'nda yer almaktadır. Adanın güneydoğusuna kurulmuş olan kilise Kutsal Haç adına Vaspurakan Kralı I. Gagik tarafından 915-921 yılları arasında Keşiş Manuel'e yaptırılmıştır. Kilisenin kuzeydoğusundaki şapel 1296-1336 tarihlerinde; batısındaki jamaton 1763 tarihinde; güneyindeki çan kulesi 18.yüzyıl sonlarında ilave edilmiştir. Kuzeyindeki şapelin ise, tarihi bilinmemektedir. İlk yapıldığında Saray kilisesi olan yapı, sonradan Manastır Kilisesine dönüştürülmüştür. 2007 yılında geçirmiş olduğu restorasyon sonucunda Anıt müze olarak hizmete girmiştir. Kilise, mimarisi yanında dış cephelerindeki figürlü taş plastiği ile dikkat çekmektedir. Plan bakımından merkezi kubbeli, dört yapraklı yonca biçimli haç plana sahiptir. Orta mekân yüksek kasnaklı, içten kubbe, dıştan piramidal külahla örtülüdür. Kubbenin yüksek tutulması kilisedeki dikey etkiyi açıkça ortaya koymaktadır. Kiliseye batı ve güneyden birer kapı vasıtasıyla girilmektedir. Kilisenin çevresi daha sonraki dönemlerde ilave edilen yapılarla kuşatılmıştır. Kilisenin figürlü repertuarı oldukça zengindir. Bunun yanında İncil ve Tevrat'tan alınmış çeşitli sahneler bulunmaktadır. Yunus Peygamber'in denize atılması, Hz. Meryem ve kucağında İsa, Âdem ile Havva'nın Cennet'ten kovulması, Hz. Davut ile Kral Goliat'ın mücadelesi, Samson Filistinli ikilisi, ateşte üç ibrani genci, Aslan ininde Daniel sahneleri bunların başlıcalarıdır. Batı cephede Kral Gagik'i kilise maketini sunarken gösteren bir sahne yer almaktadır. Dört yöndeki alınlıklarda İncil yazarları boydan tasvir edilmiştir. Batı ve kuzey cepheye açılmış iki kapı vasıtasıyla giriş sağlanmaktadır. Bunlardan batıdaki portal şeklinde bir düzenleme göstermektedir. Kesme taş malzeme kilisenin tamamında kullanılmıştır. Düzgün kesme taş malzemeyle inşa edilen yapıda, dış cepheleri süsleyen mimari plastik, kiliseye etkin bir görünüm kazandırmaktadır. Abbasi yoluyla Orta Asya Türk sanatı etkilerini de üzerinde barındırması önemini arttırmaktadır.

Çarpanak Kilisesi

Kilisenin bulunduğu ada, Van merkeze bağlı Dibek düzü Köyü mevkiindedir. Adanın kuzey tarafında kurulmuş olan Ctouts manastır kompleksi St. Jean'a atfedilen bir kilise ile batısındaki jamaton ve kuzeydoğusundaki şapelden meydana gelmektedir. Manastır topluluğunun tarihi IX. Yüzyıla kadar inmektedir.

Adır Kilisesi

Ada, Van merkeze bağlı Yaylıkaya Köyü Döşeme Mezrası sınırları içerisinde yer almaktadır. Adanın güney tarafında kurulmuş olan Lim Manastırı; St. Georges kilisesi St. Sion şapeli, jamaton ve diğer binalardan meydana gelmiştir. Günümüzde St. Georges Kilise'nin büyük bir kısmı yıkılmış olup, jamaton ve şapel mevcuttur. Manastır 1305 yılında yapılmıştır. Daha sonra 1621 yılında Aziz Georges Kilisesi, 1766 yılında ise, jamaton ve şapel eklenmiştir. Bugün yıkılmış olan kilisenin eski çizimlerden haç planlı olduğu görülmektedir. Batı tarafında sağlam kalan jamaton kare planlı ve dokuz bölümlüdür.

Yanal (Soradir) Kilisesi

Başkale'nin Yanal Köyü'nde bulunmaktadır. St. Ejmiacin adına yapılan kilise, 7.-9. yüzyıllara tarihlendirilmektedir. Merkezi kubbeli, dörtlü yonca yaprağı planlıdır. Doğu ve batı kolları daha uzun tutulmuş kilisenin, orta mekânı karşılıklı ikişer kemerin kesişmesiyle oluşturulmuş kaburgalı bir kubbeyle örtülmüştür. Kubbe dışı, köşeleri pahlanmış kare biçiminde yüksekçe bir kasnakla yansıtılmıştır. Kilisenin kolları, içten yarım daire planlı, doğudaki apsis yuvarlağı ile batıdaki kol daha uzun tutulmuştur. Batıdaki kolun ortasına sivri kemerli bir kapı açılmıştır. Kuzey ve güneydeki kollar dışı beş kenarlı olarak yansıtılmıştır. Doğudaki kol, yanlarındaki hücreleriyle daha geniş bir cephe oluşturmaktadır. Hafif kırmızımtırak düzgün kesme taşlar yapıda kullanılmıştır.

Yedi Kilise

Erek Dağı'nın eteklerinde kurulmuş olan bu manastır, bugün Van Merkeze bağlı, Yukarı Bakraçlı Köyü'nde yer almaktadır. Tamamı Warak Wank Manastırı olarak adlandırılan yapı, aslında anıldığı gibi yedi adet kilise olmayıp iki grup halinde beş kilise, kiliseye eklenen bir Jamaton, bir kütüphane ve bir çan kulesinden oluşmaktadır. Manastırı teşkil eden kiliselerin en eskisi St. Sophia kilisesidir. 8. yüzyılda inşa edilmiş olup, sadece apsisi mevcuttur. İkincisi bunun kuzey duvarına bitişik inşa edilmiş ve günümüzde yıkık olan St. John Kilisesi'dir. Bu ikisi yapıların birinci grubunu teşkil etmektedir.

Albayrak ST. Bartholomeus Kilisesi

Başkale İlçesi'ne bağlı Albayrak Köyü'nde bulunmaktadır. Büyük Zap Vadisi'ne bakan bir tepe üzerine kurulmuş olan kilise ve jamaton aynı tarihte yapılmıştır. Mimari ve süsleme özelliklerine bakarak 13. - 14. yüzyıllara tarihlendirilmektedir. Yapı daha sonra 1647-1655, 1760 ve 1877'de kapsamlı onarımlar geçirmiştir. Günümüze ulaşan şekil 17-19. yüzyıllardan kalmadır. Yapının tamamında düzgün kesme taş malzeme kullanılmıştır. Kiliseyle jamaton kısmının bütün olarak ele alınması yanında, batı cephedeki portalde yer alan figürlü plastik, yapının önemli yanlarını oluşturmaktadır.

EL SANATLARI

KILIM

Ana malzemesi toprak olan seramik üretimi Anadolu topraklarında 8000 yıl önce başlamış ve tarihi süreç içerisinde gelişerek bir kültür hazinesi oluşturmuştur. Seramik sanatının Van'daki başlangıcını burada yaşamış olan Hurlilere dayandırmak mümkündür. Hurlilerden sonra bölgede hüküm süren Mitaniler de seramik üretmiş, meydana getirmiş oldukları bu eserleri kırmızı, kahverengi ve siyah boyalar kullanarak süslemişlerdir. Mitaniler de süsleme ögesi olarak geometrik şekiller ve koşan, duran, dövüşen hayvan figürleri kullanmışlardır.

Bölgede yaşamış olan bir diğer devletin Urartular olduğunu belirtmiştik. Çanak-çömlek üretimi Urartuların karakteristik sanat dallarından biri idi. Urartuların üretmiş oldukları çanak-çömlekler teknik, renk ve biçim açısından önemli farklarla diğer devletlerin üretmiş oldukları çanak-çömleklerden ayrılmaktadır. Urartular saraylar ve dini törenlerin yanı sıra günlük hayatta da depolamak ya da yemek pişirmek için farklı seramik kaplar kullanmışlardır. Günlük hayatta kullanılan kaplar sıvı gıda, şarap saklamak ya da yemek pişirmek için kullanılmıştır.

Seramik Sanatı

Ana malzemesi toprak olan seramik üretimi Anadolu topraklarında 8000 yıl önce başlamış ve tarihi süreç içerisinde gelişerek bir kültür hazinesi oluşturmuştur. Seramik sanatının Van'daki başlangıcını burada yaşamış olan Hurrilere dayandırmak mümkündür. Hurrilerden sonra bölgede hüküm süren Mitaniler de seramik üretmiş, meydana getirmiş oldukları bu eserleri kırmızı, kahverengi ve siyah boyalar kullanarak süslemişlerdir. Mitaniler de süsleme ögesi olarak geometrik şekiller ve koşan, duran, dövüşen hayvan figürleri kullanmışlardır.

Bölgede yaşamış olan bir diğer devletin Urartular olduğunu belirtmiştik. Çanak-çömlek üretimi Urartuların karakteristik sanat dallarından biri idi. Urartuların üretmiş oldukları çanak-çömlekler teknik, renk ve biçim açısından önemli farklarla diğer devletlerin üretmiş oldukları çanak çömleklerden ayrılmaktadır. Urartular saraylar ve dini törenlerin yanı sıra günlük hayatta da depolamak ya da yemek pişirmek için farklı seramik kaplar kullanmışlardır. Günlük hayatta kullanılan kaplar sıvı gıda, şarap saklamak ya da yemek pişirmek için kullanılmıştır.

Çoraplar

El sanatlarımız içerisinde halk arasında en fazla üretilen, çoğunlukla ihtiyacı karşılama amacıyla yapılan işlerin başında çorap örücülüğü gelir. Malzemesi tamamen yün olan çoraplarımız beş şişe örülür. Renkli motiflerle süslenen bu çoraplar aynı zamanda bir duygunun da ifadesidir. Van ve yöresinde örülen çoraplar natürel renklerle ve renkli motiflerle süslü olmak üzere iki türdür. Kadınların ve genç kızların giydikleri çoraplar tamamı renkli motiflerle süslü çoraplardır. Erkek çoraplarının ise sadece burun ve taban kısımları renkli desenlerdir. Erkek çorapları genellikle uzun konçlu, boğazları lastikli ya da lastiksiz düz örülür. Konçların kenarlarına biritler yapılır, içinden bağcık geçirilmek sureti ile bağlanır. Kadınların ve kızlarının giydikleri çoraplar kısa boğazlı ve lastiklidir.

Oyalar

Van'da oya, kadınları ve kızların özel uğraşları arasında yer alır. Küçük yaşta kız çocukları bir tığ ve bir yumak ipliği alıp oyanın temeli olan zinciri çekmektedir. Oyalar yapanın ve kullananın marifetini ortaya koyar, diğer el işlerinde olduğu gibi oyanın fazlalılığı ve düzeni, titizlikle yapılmış Olması, renk uyumu,kullanıldığı yere uygunluğu şahsın becerisinin aynasıdır. Oya gelinin kaynanasına götüreceği en güzel hediyedir. Oyaların yapımında oyanın özelliğine göre; yuvarlak boncuk, kesme boncuk, inci boncuk, boru boncuk gibi değişik boncuklar kullanılır. Van'da oyalar kullanıldıkları yere göre; leçek yazma oyaları, kese oyaları, köynek oyaları, bebek bakımında kullanılan oyalar, namaz tülbenti, mevlüt örtüsü oyaları ve dekoratif oyalarıdır.

Gümüş – Savat

Savat; esas maddesi gümüş sülfür olan siyah bir minenin, gümüş bir levhanın önceden hazırlanmış bölümlerine kakılmasıyla gerçekleştirilen süsleme tekniğidir. Gümüşçülük son yıllarda açılan gümüş atölyeleriyle Van'da gelişmiştir. Van'da üretilen gümüş takılar çeşitli illere ve ülkelere de gönderilmektedir. Van'da gümüş işlemeciliği el sanatlarının önemli bir parçasını oluşturur. Bu nedenle takılar genellikle gümüştür. Kadınların kadife entarilerinin üstünden taktıkları boyunlarındaki altın Heb'ler evladiyeliktir. Yuvarlak altıntopların oluşturduğu bu takı oğul evlendirildiğinde geline takılır, o da kendi gelinine, böylece devam eder.

GASTRONOMİ

VAN KAHVALTISI

İpek Yolu Üzerinde Bir Lezzet Durağı Van ilinin İpek yolu güzergâhında olması, kahvaltı geleneğinin oluşmasında rol oynamıştır. Van kahvaltı sofrasının öncelikli özelliği yiyeceklerin tamamen doğal ürünlerden oluşmasıdır. Kahvaltı sofrası; hakiki Van balı, yoğurt kaymağı, sütkaymağı, yayık tereyağı, cacık, otlu peynir, örme peynir, beyaz peynir, kavurmalı-sucuklu yumurta, zeytin, murtuğa, kavut, gencirundan meydana gelir. Günümüzde Van'da 60'a yakın Van Kahvaltı Sofrası bulunmaktadır. Semaver Çayı Eşliğinde Doyumsuz Bir Sofra Kahvaltı malzemeleri özel yöntemlerle hazırlanan ve taş fırınlarda pişirilen lavaş ekmeği ve Van çöreği ile sunulur. Van kahvaltısının olmazsa olmazı taze demlenmiş nefis semaver çayıdır. Semaver çayının yanında yöredeki otlarla beslenen keçi ve koyun sütü de tercihler arasındadır. Van'a Has Kahvaltı Kültürü Van kahvaltı salonlarında, pastane ve lokanta ürünleri satılmaz. Hiçbir kahvaltı salonu menüsünde ve işletme şeklinde değişiklik yapmamıştır.

Kahvaltı salonları genelde Van'ın ara sokaklarında bulunur. Gün ışığı ile açılır ve gün batarken kapanır. Van Kahvaltısında yaz aylarında menüye yoğurt, cacık, piyaz, kış aylarında ise bal-pekmez ve tahin ilave edilir. Van'ın Alâmet-i Farikası Van'ın verimli topraklarında yetişen ürünlerin, bir lezzet çeşnisi haline dönüştüğü Van Kahvaltısı, bir alâmetifarika olarak dünya mutfağındaki özgün yerini almıştır.

Yeme içme kültürü açısından ülkemizin her yöresinin kendine özgü nitelikleri vardır. İlimizin kendine has yemekleri ve de en önemlisi markalaşmış Van Kahvaltısı misafirlerin damaklarında güzel bir tat bırakmaktadır. Meşhur otlu peynir, cacık, murtuğa, kaymak, bal, kurut gibi farklı lezzetleri sunan kahvaltı salonları ile yöresel yemeklerin sunulduğu mekânları şehir merkezinde bulmak mümkündür. Turizm İşletme Belgeli 3 adet restoran yanında birçok Belediye Belgeli restoranda mevcuttur. Belediye Belgeli bu restoranlar gelen turistlere hizmet edebilecek düzeydedirler. Van yöresine özgü; Kurut Köftesi, Sengeser, , Ayran Aşı, Kürt Köftesi, Ekşili, Boranı, Cılbır, Helise, Keledoş, Çırış Pilavı, Çırış Mıhılası gibi birçok yemek bulunmaktadır.

KÜLTÜREL DEĞERLER

VAN MÜZESİ

1972 yılından itibaren hizmet vermeye başlayan Van Müze'sinde, el sanatları ürünleri, el yazmaları ve eski savaş aletlerinin yanı sıra, Urartu tarihi açısından da çok zengin bir eser koleksiyonu yer almaktadır. Ancak depremden sonra hasar gören eski Müze yeri 13 bin metrekaresi kapalı 54 bin metrekare alan üzerine inşa edilen yeni müze ile başta Urartular olmak üzere, Selçuklular ve Osmanlılar gibi birçok döneme ait 2 bin 524 eserin sergilenecektir. Bölgede çok sayıda bulunan Urartu çivi yazılı zafer stelleri ile Akkoyunlu ve Karakoyunlulara ait koç ve koyun şeklindeki mezar taşları buldukları yerlerden toplanarak müzeye nakledilmiştir.

Kedi Evi

Van'ın en önemli sembollerinden biridir. Van Kedisi'nin en belirgin özelliği iki farklı göz rengine sahip olmasıdır. Bir gözü mavi, bir gözü sarı, bazen de bir gözü mavi, bir gözü yeşil olabilmektedir. Suyu seven tek kedi türü olan Van Kedisi, çok sadık bir evcil hayvandır. Sevimli, cana yakın, zeki, çevik, sadık, güzel ve ilgi çekici görüntüsüyle Van Kedi'sinin neslinin tükenmemesi ve melezleşmesinin önlenmesi için tüm çabaların gösterilmesi gerekmektedir. Van Kedisi Yüzüncü Yıl Üniversitesi bünyesindeki Kedi Evi'nde genetik koruma altına alınmıştır.

Travertenler

Van'ın Başkale ilçesi merkezine 45 km mesafede Dereiçi (Sawkan Köyü) yakınlarındadır. Oluşumu devam eden Travertenler Akçalı travertenleri olarak Van'ın mucizevî doğal mirasları arasında yerini tutmuştur.

Vanadokya

Van'ın Başkale ilçesine bağlı Yavuzlar köyünde bulunan peri bacaları ile aynı alanda bulunan çok sayıda tünel ve mağara turizme kazandırılmayı bekliyor. İlçe merkezine 33 kilometre uzaklıktaki Yavuzlar köyünde volkanik Yiğit Dağı'nın püskürttüğü kayaçların, yağmur sularının ve rüzgarın aşındırmasıyla ortaya çıkardığı peri bacaları, Nevşehir'in Ürgüp ilçesindeki Kapadokya'yı aratmıyor. Yöre halkı tarafından "Vanadokya" olarak adlandırılan ve her yıl özellikle yaz mevsiminde çok sayıda yerli ve yabancı turisti ağırlayan peri bacaları, son yıllarda yağışların etkisiyle ortaya çıkan, metrelerce uzunluktaki çok sayıda tünel ve mağarayla da dikkatleri çekiyor.

KAPLICALAR VE HAMAMLAR

HAMAMLAR

Van Çifte Hamam, Eski Van'da birçok hamamdan bahsedilmesine karşın, günümüze sadece Çifte Hamam kalıntıları gelmiştir. Osmanlı devrinde yapılmış olmakla beraber, üzerinde yazıtı olmadığı için kesin tarihi belli değildir. Tebrizkapı Mahallesi'nde kurulmuş olan hamam, kadın ve erkeklere mahsus iki bölümden oluşmaktadır. Güneydeki daha büyük tutulmuş bölümü erkeklere kuzeydeki kısmı kadınlara mahsustur. Yapının örtüleri yıkılmış, duvarları da büyük ölçüde tahrip görmüştür. Kubbe ile örtülü soğukluk kısımları, ılıklik, sıcaklık ve en doğuda da külhan bölümleri mevcuttur. Her ikisinin sıcaklık bölümleri 4 eyvanlı merkezi kubbeli bir plana sahiptir. Yapıda kesme taş, moloz taş ve tuğla kullanılmıştır.

Hasan Abdal Kaplıcası

Erciş ilçesinin 28 km kuzeydoğusunda ilçeye bağlı Deli çay bucağında yer alan bu kaplıca 68°C sıcaklığa sahip olup, debisi 7 lt/sn dir. Başta romatizma olmak üzere birçok hastalığa iyi geldiği ifade edilen bu kaplıca yöre halkı tarafından oldukça yoğun şekilde kullanılmaktadır.

Doğancı Kaplıcası

Erciş ilçesinde bulunan bu kaplıca, özel idare tarafından yaptırılmış olup su an hizmet vermektedir.

Dergezin Kaplıcası

Muradiye ilçe merkezinin doğusunda Dergezin Köyü yakınlarında bulunan bu kaplıca 36°C sıcaklığı, 5 lt/sn lik debisi ve litresinde 1.8gıramlık mineral miktarı ile 3. derecede önemli kaplıcalar arasına girmektedir. Ulaşım ve konaklama imkânlarının olmayışı nedeniyle turizm amaçlı kullanılmamaktadır. Ancak yerel halk tarafından kullanılmaktadır.

Zereni Kaplıcası

Yukarıdaki kaplıcalara ilaveten kimyasal özelliği tespit edilememiş termal ve mineral amaçlı kullanılmayan sıcak su kaynakları, oluşacak taleple doğru orantılı bir şekilde, diğer turizm değerleri ile paralel yapılacak bir plan çerçevesinde kullanılabilir.

Hasan Abdal Kaplıcası

Erciş ilçesinin 28 km kuzeydoğusunda ilçeye bağlı Deli ay bucağında yer alan bu kaplıca 68°C sıcaklığa sahip olup, debisi 7 lt/sn dir. Başta romatizma olmak üzere birçok hastalığa iyi geldiği ifade edilen bu kaplıca yöre halkı tarafından oldukça yoğun şekilde kullanılmaktadır.

Doğancı Kaplıcası

Erciş ilçesinde bulunan bu kaplıca, özel idare tarafından yaptırılmış olup su an hizmet vermektedir.

Dergezin Kaplıcası

Muradiye ilçe merkezinin doğusunda Dergezin Köyü yakınlarında bulunan bu kaplıca 36°C sıcaklığı, 5 lt/sn lik debisi ve litresinde 1.8gıramlık mineral miktarı ile 3. derecede önemli kaplıcalar arasına girmektedir. Ulaşım ve konaklama imkânlarının olmayışı nedeniyle turizm amaçlı kullanılmamaktadır. Ancak yerel halk tarafından kullanılmaktadır.

Zereni Kaplıcası

Yukarıdaki kaplıcalara ilaveten kimyasal özelliği tespit edilememiş termal ve mineral amaçlı kullanılmayan sıcak su kaynakları, oluşacak taleple doğru orantılı bir şekilde, diğer turizm değerleri ile paralel yapılacak bir plan çerçevesinde kullanılabilir.

VAN İLİ TURİZM VERİLERİ

VAN FERİT MELEN HAVALİMANI GELEN GİDEN YOLCU İSTATİSTİKLERİ 2019-2020

	2019 ARALIK SONU			2020 ARALIK SONU			2019-2020 TOPLAMDA DEĞİŞİM (%)
	İÇ HAT	DIŞ HAT	TOPLAM	İÇ HAT	DIŞ HAT	TOPLAM	
GELEN-GİDEN YOLCU TRAFİĞİ	1.406.099	7.268	1.413.367	981.876	1.237	983.113	-30
TÜM UÇAK TRAFİĞİ	14.829	133	14.962	13.298	83	13.381	-11

KAYNAK: www.van.dhmi.gov.tr

Van ilinde 2020 yılında gelen giden yolcu trafiği geçen yıla göre %30, tüm uçak trafiği ise %11 düşüş meydana gelmiştir. 2020 yılının başında başlayan pandemi tüm dünyada olduğu gibi ilimizdeki uçuş sayılarını da çok etkilemiştir.

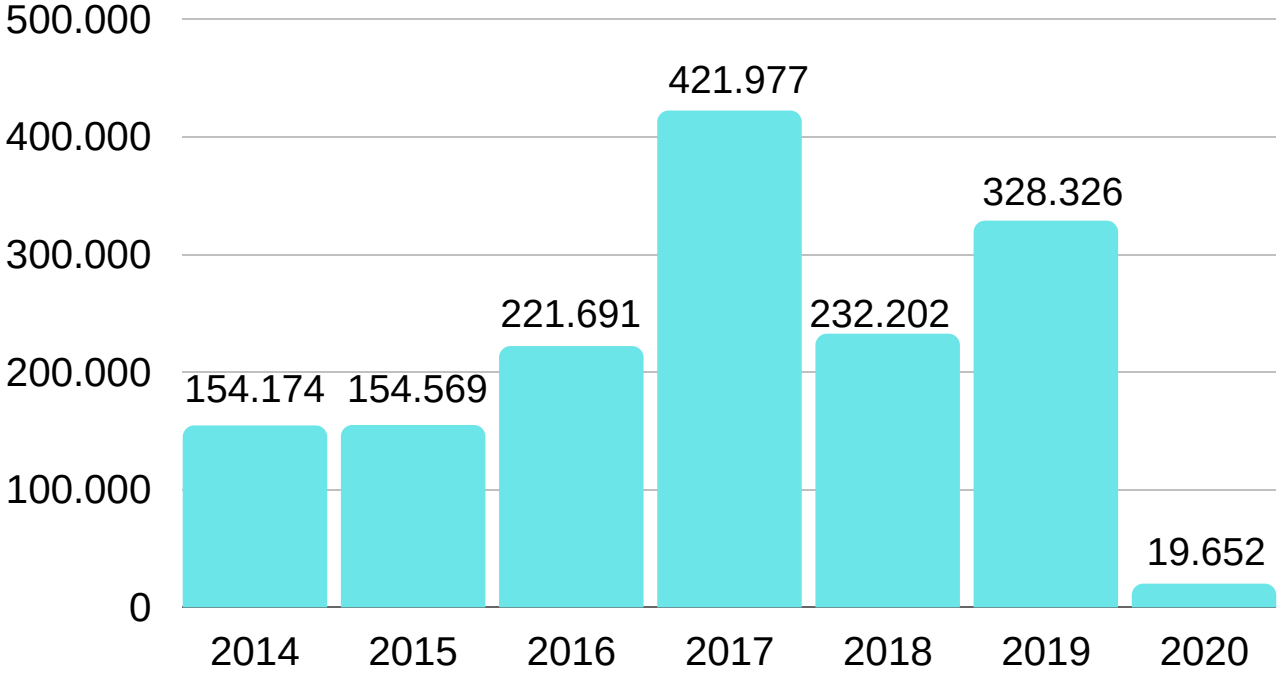
TÜRKİYE'YE GELEN YABANCILARIN SINIR KAPILARININ BAĞLI OLDUĞU İLLERE VE TAŞIT ARAÇLARINA GÖRE DAĞILIMI 2014-2020

Yıllar	Hava	Kara	Tren	Toplam
2014	98	134.978	19.098	154.174
2015	64	143.937	10.568	154.569
2016	721	220.881	89	221.691
2017	68	421.786	123	421.977
2018	34	229.893	2.275	232.202
2019	103	318.550	9.673	328.326
2020	37	18.085	1.530	19.652

KAYNAK: Kültür ve Turizm Bakanlığı

2020 yılında Van iline sınırdan toplam 19.652 Kişi giriş yapmıştır. 2020 yılında bir önceki yıla göre giren yabancı sayısı %94 azalmıştır. Bu azalmanın en büyük nedeni pandemi nedeniyle 2020 yılının başında kapanan Kapıköy Sınır Kapısı'dır.

GİRİŞ YAPAN YAPANCI SAYISI

2020 yılının Aralık ayında Van iline sınırdan giren yabancı sadece 202 kişi olmuştur. Covid-19 pandemisinin İran 'da Mart ayı sonlarında görülmesinden sonra Türkiye sınırlarını kapatmak zorunda kalmıştır.

GİRİŞ YAPAN YAPANCI SAYISI

	2016	2017	2018	2019	2020
YERLİ	736.083	615.344	652.374	470.203	403.634
YABANCI	276.514	400.373	330.031	336.038	73.308
TOPLAM	1.012.597	1.015.717	982.405	806.241	476.942

KAYNAK: Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü

2020 yılının Van ilini toplam sonunda 476.942 yerli-yabancı turist Van ilini ziyaret etmiştir. 2019 yılına oranla yerli-yabancı turist sayısında %40,84 azalma meydana gelmiştir.

VAN İLİ KONAKLAMA VERİLERİ 2020

TESİS TÜRÜ	TESİS	ODA SAYISI	YATAK SAYISI
Turizm Yatırım Belgeli	11	580	1.175
Turizm İşletme Belgeli	17	993	2.060
Belediye Belgeli	48	1.796	4.031
Toplam	76	3.369	7.266

İŞLETME BELGELİ KONAKLAMA TESİSLERİNE GİRİŞ VE GECELEME SAYILARI (VAN 2020)

2020	Tesise Giriş Sayısı	Geceleme	Ortalama Kalış Süresi (Gün)	Doluluk Oranı (%)
Yerli	66.245	13.090	2,29	1,77
Yabancı	5.724	121.037	1,83	16,37
Toplam	71.969	134.127	1,86	18,12

KAYNAK: Kültür ve Turizm Bakanlığı

BELEDİYE BELGELİ TESİSLERDE KONAKLAMA İSTATİSTİKLERİ (VAN 2020)

2020	Tesise Giriş Sayısı	Geceleme	Ortalama Kalış Süresi (Gün)	Doluluk Oranı (%)
Yerli	13.544	26.846	1,98	1,94
Yabancı	152.239	270.219	1,77	19,57
Toplam	165.783	297.065	1,79	21,51

KAYNAK: Kültür ve Turizm Bakanlığı

İşletme belgeli konaklama tesislerinde doluluk oranı %18,12 iken belediye belgeli konaklama tesislerinde bu rakam %21,51'dir. Geçen yıla göre otel doluluk oranları pandemiden dolayı düşüş göstermiştir.